

მ რ ი

№ 13

უ ი ნ ა ა რ ს ი: **ქართული
წიგლისათვის**

ქართული თეატრი; — სიმღერა — ს. ფაშალიშვილისა; ჭკერის დაზერება — ინჟ. ივ. მეძმარიაშვილისა; შეთქმულება, ზეისა 4 მოქ. ვადმ. ფრანსუა კაზხეს „სევერა ტარედიდან“ — ა. შან-შიაშვილისა; ბ. მერცხალი — ლ.; მთის არწივი შამალი — ა, ფრონელისა; სიცაცხლე და სიკვდილი — ალაროდელისა; მოკლე შიმინდი ქართულ მწერლობისა — ვართაგვაფასი; ნუცაღ-ხანი — ივ. ბუჭურაულისა.

კვირა, 2 მაისი   საზოგადოებრივი, საშემსრულებლო და სალიტერატურო ჟურნალი   1910 წ.

ქართული თეატრი.

—:—

ქართულმა თეატრმა გამოიარა თავისი რაინდული ხანა. ეხლა მისი არსება დამოკიდებულია იმ სიმკვიდრეზე, რომელიც მას საზოგადოებამ უნდა მისცეს. ხელოვნება თუ განვითარების გზას არ ადგია, ის აუცილებლივ ცხოვრებას ჩამორჩება, ხალხს ვერ დააკმაყოფილებს და ამით თავის თავად დასწევს და სიკვდილისაკენ იზამს პირს. რაც უნდა სთქვათ, ქართველ საზოგადოების ესთეტიური გემოვნება თანდათან ვითარდება, იზრდება, ხოლო ამის შესაფერ ზრდას ქართულ თეატრში ჩვენ ვერ ვამჩნევთ. ჩვენი თეატრი თითქო ერთს წერტილზე გაშეშდა და ადგილიდან დაძვრას აღარ აპირებს. მაგრამ საზოგადოება გულ-გრილად ვერ დასტოვებს ასეთს მოვლენას. და აი კიდევ ჩვენ ვხედავთ, რომ ეხლახან არჩეული გამგეობა დრამატულ საზოგადოებისა დიდი მხნეობით და გამჭრიახობით შეუდგა ჩვენი თეატრის გამობრუნების საქმეს. ყოველ უწინარეს ჩვენ ვუსურვებთ ახალ გამგეობას ხასიათის სიმტკიცეს და იმდენ მოქალაქობრივ გამბედაობას, რომ როცა პირადი და საზოგადო ინტერესები ერთმანეთს დაუპირდაპირდებიან და გარემოება მოითხოვს ან ერთის ან მეორეს გამარჯვებას, მაშინ ყოველთვის იმდენი მხნეობა გამოიჩინოს, რომ საზოგადოს გამარჯვება არგუნოს. ამას იმიტომ ვამბობთ, რომ ჩვენში საზოგადოებრივი გრძობა ფრიად დასუსტდა. ხოლო ამ დასუსტების შედეგია სხვა და სხვა დაწესებულებებში ისეთი პირების არსებობა, რომელთაც ვნების მეტი არაფერი მოაქვთ დაწესებულებისათვის. ამ კერძობამ, ამ საზოგადოებრივმა სისუსტემ მეტად დიდი ზარალი მოგვაცენა ყოველ სფეროში და საზოგადოებრივი პრინციპი შელახა და გაათახსირა. მთელი საზოგადოება ნათლად ხედავს, რომ ესე თუ კი ადამიანი საქმისათვის სრულიად გამოუდევარია, მაშინ თავის არარაობით, მაგრამ როცა არჩევნებზე საქმე მიდგება,

ერთხმად აირჩევის. კაცი სიყალბეს ჩადის, პირდაპირ ქურდობს და იმის მაგიერ, რომ თავის საქციელისათვის ჯეროვანად დაისაჯოს, პირდაპირ სამართალში იქმნეს მიცემული, პირიქით საპატიო. ადგილზე ირჩევენ და ვინც დამნაშავეს სკამზე უნდა იჯდეს, ის საზოგადოებრივ საქმის მსაჯული ხდება. ყველა ეს საზოგადოებრივ მაჯის ცემის შესუსტების ნიშანია. და ვისაც გულწრფელად სურს ემსახუროს მის აღორძინებას და წინ-სვლას, ის ყოველ უწინარეს მოვალეა საპირადოს თავი დააღწიოს და არ მოერიდოს კერძო კაცის ინტერესს, როცა გარემოება მოითხოვს, საზოგადოს მსხვერპლად შესწიროს.

თბილისში სცენის გარშემო თავი მოიყარა გარკვეულმა ჯგუფმა ჩვენ სცენაზე მოთამაშეთა. ძნელი სათქმელია, რომ ყველა ამ პირთ სცენა იზიდავდეს, როგორც ხელოვნების ტაძარი. და რომ ადამიანს ეგონოს, რომ მას ნიჭი შესწევს სცენაზე თამაშობისა, ეს კიდევ არაა იმის თავდები, რომ უსათუოდ ხეირიანი არტისტი გამოვიდეს. ამიტომაც რამდენადაც სამძიმო არ უნდა იყოს, ახალმა გამგეობამ სცენას უნდა გამოაშორონ ის პირნი, რომელთა ძალა სცენისათვის გამოსადეგი არ არის. თუ ამ მხრივ ჩვენი დასი არ იქნა განახლებული, ისე საქმე წინ ვერ წავა. ეს, ასე ვთქვათ, სადღეისო საქმეა. ხოლო თეატრს მომავლისათვისაც უნდა ზრუნვა. ბევრს უკვირს, რატომაა, რომ ახალგაზდა არტისტებში ნიჭიერები ნაკლებ ურევიაო, ბევრს ეს ჩვენი გადაგვარების ნიშნად მიაჩნია. თუ კი საქმეს დაუკვირდებით, მიზეზსაც ადვილად მოვნახავთ. ჩვენი დამსახურებული არტისტები წინად უკეთეს მდგომარეობაში იყვნენ, ვიდრე ეხლა. წინად ჩვენ თეატრს ასაზრდოებდნენ ჩვენი მემამულენი. რაც უნდა ყოფილიყო, არტისტს შიმშილით მაინც არ მოკლავდნენ. დღეს ეს საზოგადოებრივი ჯგუფი იმდენად გაღატაკდა, რომ თავის თავსაც ვეღარ უძღვება. ხოლო მის მაგიერ შეგვრჩა წვრილი ვაჭარი, ხელოსანი და პატარა მოხელე. ამათი რიცხვი გაცილებით მეტია მემამულეებზე, მაგრამ სამაგიეროდ

თვითეული მათგანიც შეძლების მხრივ გაცილებით უფრო სუსტია. ამიტომაც ჩვენ სცენას ეხლა ესაჭიროება ხალხის მიზიდვა, გროვებით შეგროვება შეძლებისა, რომელმაც არტიტი უნდა უზრუნველ ჰყოს. და თუ ჩვენი სცენა ქონებრივად წამოლოწიერდა, მაშინ ნიჭიც ბლომად გამოჩნდება.

მაგრამ ნიჭსაც წვრთნა უნდა. ხელოვნებასაც თავისი სკოლა აქვს. ნუ ვინ იტყვის, რომ ჩვენი სცენისთვის არტიტების მომზადება შეიძლებოდა სადმე სხვაგან, რუსეთში გინდ ევროპაში. ყოველ სცენას თავისი სახე აქვს და სხვაგან მომზადებული იქ არ გამოდგება. ჩვენის სცენისთვის ის გავარჯიშებული სრულიად არ იქნება. სხვა რომ არ იყოს, ენა არ ეცოდინება და უნდა არტიტი ხომ სასაცილოა. ამიტომაც ჩვენ სიხარულით ვეგვბებით გამგეობის გადაწყვეტილებას, რომ დააარსოს თავისი საკუთარი სასცენო სკოლა. იმედიც უნდა ვიქონიოთ, რომ საზოგადოება საკმარისად დააფასებს გამგეობის ასეთს განზრახვას და შესაფერადაც მხარს დაუჭერს.

სიმღერა

—:—

მოიღრუბლევი ცაო, პირ მქუშად:
ჩამოაბნელე მთა, და ბარია,
ძაძა ჩაიცივი სამგლოვიარო
ქვეყანას დაეცე შიშის ზარია...

—:—

დე ფრთა გაშალოს ქვეყნად წყვილიდმა
გულ შემზარავად გრიგალმა ჰქროლოს;
დაე ბურუსმა ჯოჯოხეთისამ
ყვავილთ სამყარო უღვთოდ დაჩრდილოს!...

—:—

დე ცაში მებმა დაიგრიალოს:
ქვეყნად ბანს მისცემს ბორკილთა ეღერა,
მარად ჩაგრულთა მწარე ქვითინი,
ულმო ცხოვრება, შავ ბედის წერა.

—:—

მეხი მესროლე მეც ზღვაში მავალს:
მილეწ მოლეწე ჩემი ნავია;
უფსკრულს მიმეცი... ტალღას მძვინვარეს,
წალეკინე ჩემი თავია!

—:—

მაინც ეგ რისხვა ვერ ჩაანელებს
იმედის ცეცხლსა გულში მგზნებარეს;
ზღვა კვლავ დასცხრება და უმწეო მსხვერპლს
ტალღა გამრიყავს ოცნების მხარეს...

სადაც ჩაგრული ურთი ერთისაგან
შავ ბედის ქვეშა მწარედ არ გმინავს,
სად შევების სხივი ცხოვრების მკერდზედ
ვით მარგალიტი ციმციმებს, ბზინავს,

—:—

სად აღმართული სიმართლის დროშა:
ნიავეს ფრთა გაშლილს ეთამაშება;
ზედ აწერია ციური სიტყვა
„ . . . . . !“

—:—

მეც იქ, ჰე ცაო, რისხვისა მჩენო!
იმ ნათელ მხარეს მივეკედლები:
და ამ ყვეყანად შენგან დევნილი
იქ შევების წყაროს დავეწაფები...

ს. ფაშალიშვილი.

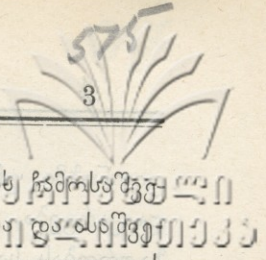
ჰაერის დაპყრობა.

(გაგრძელდება)

—:—

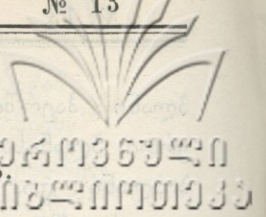
ჰავიაციის თეორიის განვითარება წარსულ საუკუნის ოთხმოც წლებიდან იწყება, როცა საფუძვლიანად შესწავლილი იყო ჰაერის ფიზიკური თვისებები. ფრანგ ინჟინერებს ადერს და ფერშერს, გერმანელს ლილიენტალს და ამერიკელ ლანგლეის დიდი ღვაწლი მიუძღვის ამ თეორიის განვითარებაში. ჰაერის მოძრაობა ზოგიერთ შემთხვევაში დიდ მოწინააღმდეგე ძალას აწვევს (ქარი); ჩვენ ზევით ვნახეთ, რომ ეს მოწინააღმდეგე ძალა მანებელია დირიჟაბლებისათვის, მაგრამ იგივე ძალა გამოყენებული იყო ჰაერობლანების ფრენისთვის. ამაშიდაცაა პრინციპიალური განსხვავება დირიჟაბლებსა და ჰაერობლანების შორის—ჰაერობლანები „ჰაერზედ უფრო მძიმე“-ს პრინციპზედ არიან აგებული; დირიჟაბლები „ჰაერზედ უფრო მსუბუქზედ“; ამნაირად თანამედროვე ჰაეროდინამიკა*) ორ სხვა და სხვა პრინციპზედ განვითარდა. ჰაერობლანების სადა ფორმა ბავშვების სათამაშო „იალქანია.“ ყველას ბავშობისას გვიცელქნია ამ „ჰაერობლანით:“ ოთხკუთხიან ხის ჩარჩოზედ გაკრულია ქალღი, და გრძელ ძაფზედ მიკრულია. ბავშვები გარბიან ქარის წინააღმდეგ, ქალღი ჰაერში ფრინავს. — ჰაერობლანები ერთი, ორი ან რამდენიმე პლანებისაგან შესდგებიან: — მსუბუქ ხის ჩარჩოზედ გაკრულია რამე ქსოვილი, რომელიც ჰაერს არ უნდა უშვებდეს. მეორე მხარეზედ — პლანები ცოტად დაფერდებულია წინ, ქარის წინააღმდეგ ჰაერი აწვება ამ პლანებს ხან ერთი ხან მეორე მხრიდან და ჰაერო-

*) სხვა აპარატებზედ ორნიტოპტერებზედ და ჰელიკოპტერებზედ ჩვენ აქ არ ვილაპარაკებთ, რადგანაც მათი ჯერჯერობით მაინც არავითარი მნიშვნელობა არა აქვთ.

პლანი ჰაერში ნავარდობს. ჰაეროპლანი არის ერთი პლანისა ანუ მონოპლანი, ორ პლანიანი — ბიპლანი და უფრო მეტი — პოლიპლანი. ძნელი სათქმელია, რომელი ტიპის ჰაეროპლანი უფრო პრაქტიკულია; ჯერ ჯერობით მონოპლანებმა გაიმარჯვეს. ჰაეროპლანების კონსტრუქციით საფრანგეთმა ისახელა თავი. საუკეთესო ტიპის ჰაეროპლანებში რიცხვით და თვისებით პირველობა მას ეკუთვნის. — მონოპლანები: „ბლერიო“, „ანტუანეტი“, „სანტოს დიუმონი“: ბიპლანები: „ვუაზენი“, „ფარმანი“ და ამერიკის ბიპლანი „რაიტი“ ამ ეამდ ჰაეროპლანების საუკეთესო ტიპებად უნდა ჩაითვალოს. მამოძრავებელი ორგანოები ჰაეროპლანებზე თითქმის იგივეა, როგორც ღირიყაბლებზედ, ე. ი. **მოტორი** ეხლანდელ ავტომობილის გაუმჯობესებულ ტიპის უნდა იყოს, რაც შეიძლება მსუბუქი, ძლიერი და რეგულიარულად უნდა მუშაობდეს; ჭახრაკი ერთი ან რამდენიმე, რომელიც მოტორის სიშუალებით ტრიალებს; **საჭე** ჰორიზონტალურ და ვერტიკალურ ჰაეროპლანის მიმართულების შესაცვლელად; **სტაბილიზატორი** ჰაეროპლანის ჰაერში შესაკავებლად; გარდა ამისა სანამ ჰაეროპლანი ზევით აფრინდებოდეს, სიჭირაა, რომ ის ჯერ სწორ მიწაზედ გაგორდეს, ამისათვის მას ბორბლებზედ აყენებენ. ამნაირად როცა აფრენა უნდათ, მოტორს აამუშავებენ, რომელიც ჭახრაკს ატრიალებს; ჰაეროპლანი ბორბლებზედ გაგორდება, რაც შეიძლება სწორ მიწაზედ, როცა სიჩქარე საკმარისად განვითარდება, პილოტი (ჰაეროპლანის გამგე) ჰორიზონტალურ საჭეს ასწევს და ჰაეროპლანი აფრინდება ზევით. (როგორც ვიცით, ასე შვრებიან დიდი ფრინველები, სანამ ზევით აფრინდებოდენ, ისინი ჯერ მიწაზედ გაგორდებიან). პილოტობა ყველას არ შეუძლია, როგორც ორთქმავლზედ მემანქანობა. პილოტი უნდა იყოს გამბედავი, მარდი, ღონიერი, გულგრილი, თვალს უნდა უჭრიდეს კარგად, იცოდეს მექანიკა, მეტეოროლოგია (ჰაერის ცოდნა) და სხვა. ხშირად უბედური შემთხვევა მისთვის მომხდარა, რომ პილოტი ამ თვისებებს ვერ აკმაყოფილებდა. ჰაეროპლანების ნაკლულეგებანი. საზოგადოდ შემდეგია: ზევით საფრენათ სიჭირაა თავდაპირველად მიწაზე გაგორება, მოტორი ხშირად რეგულიარულად არ მოქმედობს და ჰაეროპლანის შეკავება ჰაერში საკმარისად ვერ ხდება, მაგრამ ყველა ეს ნაკლულეგებანი დროებითად უნდა ჩაითვალოს, რადგანაც იგი მკიდროთ დამოკიდებულია ტექნიკის განვითარებაზე; ტექნიკა კი წლობით კი არა თვეობით ვითარდება და იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ ყველა ეს ნაკლულეგებანი ძალიან მალე დაძლეულნი იქნებიან. რაც შეეხება ღირიყაბლების ნაკლულეგებებს, მათი დაძლევა ახლო მომავალს არ ეკუთვნის, მაგ. ღირიყაბლების ნაკლულეგება როგორც ზევით

ვსთქვით უმთავრესათ ის არის, რომ მისი ღირიყაბლებით ყოველთვის სიჭირაა გაზის გაშვება და სიჭირაა ბად გაზით გაბერკა. გაზის გაშვება კი ყოველთვის საშიშ საქმეს წარმოადგენს — საზოგადოდ უნდა ითქვას, რომ ღირიყაბლები განვითარების უკანასკნელ საფეხურზე სდგას თითქმის და იმისი თქმა თუ რომელს მათგანს ეკუთვნის მომავალი, ღირიყაბლოს თუ ჰაეროპლანს, აქ ორი აზრი შეუძლებელია; ჰაეროპლანები სიჩქარით სჭარბობენ ღირიყაბლებს: უფრო იათია ვიდრე უკანასკნელი; ნაკლებ საშიშარს წარმოადგენს, მხოლოდ ღირიყაბლებს უფრო მეტი ტვირთი დააქვს, უფრო მალა ადიან ვიდრე ჰაეროპლანები და ამისათვის როგორც ვსთქვით, ისინი დიდ სარგებლობას მოიტანენ სფერულ ბალონებთან ერთათ ჩვენი ატმოსფერის მაღალ ნაწილების გამოსაკვლიევათ და ომიანობის დროს, მაგრამ მაღლა ატმოსფერაში ღირიყაბლებზედ ატმოსფერის მანე გავლენა აქვს და დიდხანს ვერ სძლებენ; ამისათვის გარდაწყვეტით შეიძლება ითქვას, რომ ჰაეროპლანების მომავალი და მათი პრაქტიკული მნიშვნელობა განუზომელია ჩვენ ყოველდღიურ ცხოვრებაში. — აქედან ცხადია, თუ რისთვის დაუთმო საფრანგეთმა ღირიყაბლებში უპირატესობა სხვას და რისთვის განავითარა ჰაეროპლანების კონსტრუქცია. საფრანგეთის გენიამ ჰაერის დაპყრობის როგორც თეორიაში, ისე პრაქტიკაში გაიმარჯვა — დიდებული საფრანგეთი, სამშობლო დიდი რევოლუციის, სამშობლო ლავუზიეს, პასტერის, ბერტელისი, სამშობლო ფერშერის, ვუაზენის, ბლერიოსი, კაცობრიობის კულტურის აკვნად არის გარდაქცეული; როგორია ჰაეროპლანების პრაქტიკული მნიშვნელობა? ეხლანდელი რკინის გზები ძალიან ძვირათ ჯდება. ხიდების გაკეთება, გვირაბების გათხრა და სხვა — მასთან ტექნიკურათაც შეუძლებელია მათი ყველგან გაყვანა; ყველა ეს დაბრკოლებები დაძლეულნი იქნებიან, როცა ჰაეროპლანების კონსტრუქცია საკმარისად გაუმჯობესდება და ჰაერი სრულიად დაპყრობილი იქნება. მართალია რკინის გზებმა გააადვილეს და გააიაფეს მისვლა-მოსვლის და საქონლის გადაზიდვის საშუალებები და ამით უმწერველესამდის განავითარეს თანამედროვე მრეწველობა, მაგრამ მასთან გააძლიერეს პროტექციონიზმი, ანუ ხელოვნური კარ-ჩაკეტილობა. ეხლანდელი ეკონომიური კრიზისები მათტო იმით კი არ არიან გამოწვეულნი, რომ საქონელი თავისუფლად ვერ მოძრაობს და ცუდად ნაწილდება: თანამედროვე განვითარებული ტექნიკის საშუალებით ბევრი საქონელი მზადდება, მაგრამ ყველასათვის ხელ-მისაწდომი არ არის: საქონელი მაღაზიებში და სარდაფებში ღებება, ხალხის უსაჭიროესი მოთხოვნილებები კი ხშირად ვერ კმაყოფილდება. პროტექციონიზმი სახელმწიფოთა შორის თან და თან ძლიერდება. — ჰაეროპლანების ხმრებით პროტექ-

ციონიზმი უნდა მოისპოს; საზღვრებს მნიშვნელობა დაეკარგება, ჰაერი განუსაზღვრელია, და იქ მოგზაურობას საზღვარი არ აქვს; ომიანობა დღეს თან და თან ძნელდება; ის უბრალო გასეირნება არ არის, თანამედროვე მილიტარიზმი განვითარებული ტექნიკის შედეგია, ყველა სახელმწიფოები ერთნაირათ „მშვიდობიან შეიარაღებას“ ახერხებენ: ყველას ერთმანეთისა ეშინიანთ; ჰაეროპლანების და ღირი-ქაბლების განვითარებით ომიანობა შეუძლებელი გახდება, ჰაეროპლანებით დაიწყება ახალი ხანა ხალხთა შორის დამოკიდებულობებს განმტკიცებისა. მეცხრამეტე საუკუნეში ორთქლმავალმა ჩვენი პოლიტიკური სოციალური აგებულება ძირიან-ფესვიანად შესცვალა; დიდ რევოლუციას შედეგად თავისუფალ მოქალაქის უფლებების აღიარება მოჰყვა, მართალია ის კიდევ ჯერ სავსებით ვერ განხორციელდა, მაგრამ ორთქლმავლის საუკუნეს თავისუფლათ შეგვიძლია ვუწოდოთ განმათავისუფლებელი საუკუნე. — მთელი ეს საუკუნე დაჩაგრულ პიროვნების და დაჩაგრულ ერების ბრძოლის საუკუნეა — ამ ბრძოლას შედეგად მოჰყვა განთავისუფლება ევროპის დაჩაგრულ ერებისა, განთავისუფლება შავკანიანი ნეგროებისა, დაარსება სამხრეთ და ცენტრალურ ამერიკის თავისუფალ რესპუბლიკების, გაერთიანება დაქსასულ ეროვნებებისა. (იტალიის და გერმანიის) — ყველა ეს იყო ნაციონალური პრინციპის გამარჯვება მთელი მეცხრამეტე საუკუნის განმავლობაში. — ამ გამარჯვებულ პრინციპზედ აღმოცენდა და იფუჩქნება კლასთა ბრძოლის პრინციპი; დღეს იქით ხალხთა შორის სოლიდარობა ფიქტია არ არის; ის კაკობრიობის კულტურის თან და თანი განვითარების შედეგია, მაგრამ სოლიდარობა გაერთიანებულ შტატისკენ კი არა თავისუფლად შეერთებულ შტატებისაკენ მიისწრაფის. რაც მეცხრამეტე საუკუნემ სავსებით ვერ გაარკვია, მეოცე საუკუნე გარდასწყვეტს, რაც ორთქლმავალმა ვერ მოახერხა ჰაეროპლანი მოახერხებს; ჩვენ ვდგევართ ჰაეროპლანების საუკუნის წინაშე და მის განჩენს გულდამშვიდებით მოვუცდით.

ნ. ივ. მეძმარიაშვილი.

შ ე თ ქ მ უ ლ ო ბ ა .

ღრამა 4 მოქმედებად.

გადმოკეთებული ფრანსუა კოპპეს „სევერო ტორელიდან“

მოქმედება მეორე.

ოთახი დავითის სახლში.

გამოხვლა I.

დავით და მარიამ.

დავით. დიდად შეუცდი, რომ თანახმა გახვდი... და შვილთან ერთად გარედ გაველი.

იქ კვლავ ვიხილე წმინდა მამულის ესდენ შერცხვებს და დამცირება. თავს კარგად ვგრძნობ ოდეს შენთან ვარ, სუვდა-ნადველსა შუაზედ მიუფო, მით მიმსუბუქებ გულის ვარამს.

აქ არ უფინის დროს ხომ არ მიკითხეს?.

მარიამ. იუვენე გლეხები და ნახვა ქსურდათ.

დავით. არ გამოჰკითხე? — მაინც რა გითხრეს?

მარიამ. მოწყალებას მტირეს მთხფედნენ

და თან ჩიფდნენ თვის ბედს მუხთაფსა!

დავით. რა ჰქმნან სწყაფათა, აწიოკებულთ?

მძლავრი სუსტს სჩაგრავს და აღარ ინდობს.

უმწეთ სხლკარი გადაწყვარია

და, ეჭ, შეუფა კი არსაიდან სჩანს. —

ერთ გაისტუმრე, ან რა გაეცი?

მარიამ. სკივრში კვლავ მქონდა ძვირფასი თვლები.

დავით. მე კი მეგონა სულ დაგვეხრჯა

რაც კი სიმდიდრე და ოქრო გვექონდა.

მარიამ. თვლებისა ნაცვლად კეთილი საქმე

იქნება ჩემი დღეს სამკაული,

ვიცოდი რომ შენც დამთანხმდებოდი.

მთხფელები კი დიდის მდღობით

გასტილდნენ წყნარად ჩვენს ეზო-კარსა.

დავით. მარამ, შენ ხარ მწარე სიცოცხლის

ბუნდებურება და სიამაყე.

თუმცა ნადველი გულ-ღვიძლს მიდადრის,

რაც ჩვენი ვფოთა მე მაგონდება,

მაგრამ შენ გვერდით ეველას ვიფიქრებ

და ჩემ თავს წუთით ვგრძნობ ბუნდებურად.

აი, ეს ცრემლნი გადმონადგარნი,

ფიფიფა განგებს, სხვეებს შეჭმურდებათ,

რაც გაიგებენ რომ ერთმანეთი

გულ მხურვალეთა ჩვენ გვევარება.

მე ვიფავ სწორედ ოცდა ათისა,

შენ კი გადასდექ შეთვრამეტეში,

ოდეს ზირველად ერთმანეთს შეხვდით

და რა ვიხილე ეგ ტურფა სხე

მე მომეწონა და შეგიფავრე.

შენ არ იცოდი მე ვინ ვიფავი,

ან ვისი მქონდა შთამომავლობა,

არც გიკითხვინა მდიდარი ვიფავი,

თუ ღარიბი და უკანასკნელი.

როდესაც შეხვდით, თვალთ ჩამაცქრდი

და მე, შენზედა ბევრით უფროსი,

შემიფავრე და იფავ ერთგული.

მაგრამ იცვალნენ დრონი ნეტარნი,

ცეცხლს მისცეს ჩვენი ტურფა სსმობლად

და მეც ჯალათი სიკვდილს მიქადა,

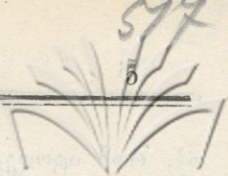
მას შემდეგ შენცა სუვდამ შეგებურე, —

და იმ დღიდან დადვრემილ ტუჩებს

ღამილი აღარ მიჭკარება.

მარიამ. ოჭ, დმერთო ჩემო! ოჭ მოგონება!

დავით. მეც დადვრემილი დავბრუნდი შენთან

საქართველოს მწიგნობართა კავშირი

დამცირებული და შერცხვნილი.
 ხანმა მხერობელმა ურცხვად დამცინა,
 ოდეს სიცოცხლე მე დამიბრუნა
 და შენს კალთის ქვეშ ჩემს შერცხვენას
 ჩუმად ვმაღავდი, აღარ ვამხელდი.
 შენი ტუჩებიც იმ დღეის შემდეგ
 ამ სასახლეში ნელა სჭკნებოდა
 და კმაყოფილი მწარე ბედისა
 ასე სასტიკად იტანჯებოდა.

მარიამ. შენს მადლობას კეთილ სჯიმისთვის
 მე ვერაოდეს დავიმსახურებ,
 მაგრამ დრამად გულის ერთ მოგონებას
 მე შევინახავ სიკვდილის დღემდის:
 ოდეს საყდარში ჯვარი დაგვეჭერს,
 და ის ის იყო შინ ვბრუნდებოდით,
 გამოსვალში ჩემს ხელს შეეხე
 და გადმომხედე აღტაცებულმა.
 მაშინ თვალებში ამოვიკითხე
 სრული იმედი, ბედნიერება
 და შეც იმ დღიდან ერთგული ვიყავ
 შენზედ ვფიქრობდი და ვლოცულობდი,
 მაგრამ ბოლო დრამა. . . . .

დავით. ახა რად გინდა ეგ მოგონება?
 ვფიცავ შემძლებელს, რომ მე სხვა ქალი,
 თუნდ უოფილიყო მაღალ წოდების,
 იმდენ სიხარულს ვერ მომბერავდა,
 რავდენიც შესძელ შენ, გლეხის ქალმა,
 და ჩვენი შვილიც ჩვენი სისხლ-ხორცი...

მარიამ. (შეჭკივლებს)
 ჭო, ჩვენი შვილი... სვიმონი!

დავით. ის რომ აღზრდილს ჩაგრულთ მისაჩხველ
 და სამშობლოსთვის თავდადებული,
 შენს შეახებთ არის ეს უკვალა.
 კეთილი გრძნობა, განიერება
 დედის ძუძუსთან შექსისხლხორცა.

მარიამი. (აღელვებული)
 ნება მიბოძე, მარტო დაგტოვა.

გამოსვლა II.

დავით და სვიმონ.

დავით. ოჰ დამერთა ჩემო! სუფსა უშფოთებს,
 წარსულთა დღეთა მოგონებანი. (სვიმონი შემოდის)
 ჩემი სვიმონი! — შვილო, მოჭსულხარ?

სვიმონ. საქმეზედ ვიჭავ, შემიგვიანდა.

განა თვალები არ აშკარავენს;
 თუ რა იმედი შიგ ჩამარხულა?

დავით. გამაგებინე, რა იმედა?

სვიმონ. ოცი წლის წინად ამ ქალაქ გარედ, —
 სად ტყე უდრანი ჩვენი იწყობა,
 იქ მებრძოლთ სისხლით შედეგებს მდელა.
 მაგრამ როს მიდგა ჯერი შენზედა
 და მოიმარჯვა ჯალათმა ცული,
 ამ დრამს მტარვალმა ასწია ხელი

და დაიძხა: ეპატორსო!

ეს მოწყალება შენ არ მიიღე
 და ხანს უთხარი უკმაყოფილოდ:
 „მე შენ მახუქე სიცოცხლე მაგრამ
 ამ წყალობაზე ვერ გავცემ ზასუს
 წყალობითვეო. თუ ეოვლად შემძლე
 შვილს მახუქებს ის გადავიხდის
 მაგიერსაო. თან დაუმატე:

ქვეყნის მხერობელა, მის წინ თრთოდეო!
 აი აღსრულდა ის დრამა ნეტარი
 და დღეს თუ ხვალე ხალხი გახარებს
 რომ შენი ადოქმა, ადოქმა დაიდა
 მალე იქნება აღსრულებული.

დავით. რა გსურს გამოსთქვა?

სვიმონ. ის რომ მე შენი დვიძლი შვილი ვარ
 და ეს მარჯვენა უკვე მზად არის
 შური იძიოს!

დავით. და შენ გინდა რომ.....

სვიმონ. ვერ შემაყენებს თვით ჯოჯოხეთიც.
 დღეს შეთქმულები ძლიერ ბერნი ვართ,
 ლევან, მამუკა, ბერი მსცოვანი
 ელიზბარ, გრიგოლ ორბელიანნი,
 გიორგი, თიდა და სოლომონი.
 და კიდევ სხვანი თავადიშვილნი.
 მათ წინამძღოლად მე ამირჩიეს.
 რაო, რად შეკრთი?

დავით. მამ თიდაც თქვენთან შეთქმული არის?

სვიმონ. იგიც ერთგული მებრძოლი არის.

დავით. მას ნუ ენდობით!... მე კარგად ვიცი!

გველის წიწილი გველი იქნება.
 უური დამიგდე: ოცი წლის წინად
 ზირი შევკარათ, რომ გავგედევნა
 მტერი მოსისხლე და ადგუარსა
 ჩვენი მამული ახრებელი
 კვლავ თავისუფალ სახელიწიფოდა.
 მაშინ გვიმუხთლა მაგისმა მამამ,
 გავცნა უკვლანი და სასჯელს მიგვეცნა.
 მაგათ ჯიშისს ნუ, ნუ ენდობით!
 თვალავანდიშვილს არ უნდა ენდოთ,
 დაწვევლილია მაგათი გვარი!
 ძარღვებში უჩქებთ სისხლი ბორცოტი,
 გადაგვარებულ ადამიანის.

არ გესმის შვილო, მას ნუ ენდობით!

სვიმონ. მაგისი, მამავ, ნუ გეფიქრებს. —

დავით. მე ამას გირჩევ.

სვიმონ. ვაი თუ საქმეს უფრო ეხნის.
 ჩვენ შეთქმულებსა ქართლ-კახეთიდან
 ერთგული ჯარი მოგვეშველებს
 და, ვაი, მაშინ ჩვენსა მხაგვრელსა.

დავით. აი, ეგ სული და წმინდა სისხლი,
 რომელიც გიწვევს დად მიზნისკენ,
 მე მოკვებ, შვილო, მშრომელ ხალხისთვის
 და სამშობლოს სამსახურისთვის.

ოჰ, რომ იცოდე, რას ბავშვი იყავ,
 შენი ნაბიჯი რა რიგ მკართობდა,
 მაგრამ ესლა კი შენ დაჭვავკაცდი
 და არც რისამე მე შეფიქრება.
 ვიცი, საქმეს კარგად წაიყვან.
 ჩვენთა წინაპართ წმინდა აზრდილთა
 დაე დაგლოცონ დიად საქმისთვის
 და, როგორც მათ დროს ჩვენი სამშობლო
 ტურთვად ჭეყავოდა, იფურჩქებოდა,
 ეგრედ შეგვასწროს ღმერთმა უკეთესს,
 რომ ქვრივ ობლები ცრემლს არა ჭდვრიდნენ,
 არცა ძლიერი სუსტსა ჭნაგრაგდეს.
 ავაზაკობა, შური და მტრობა
 ხალხთა გულიდან განდევნილიყოს
 და განათლების ციური სიზივით
 გონება კაცთა ცად ასულიყოს.
 რას აუმაღლებ ჩვენთა მხავკრელთა
 ბასრსა მახვილსა, თავზარდამცემელს,
 მამინ ძველ გმირთა თავის განწირვს
 გულის გაიტარე, წარმიადგივ
 და ერთი-ორად გამხნეებულნი
 ჩვენ ერის მხავკრელს ზარი დაუცი.

სვიმონ. დამლოცე, მამავ, წმინდა საქმისთვის.

დავით. გამაღობ, უფალო, რომ ამ ნეტარ დროს
 მე შემასწარი და შევიღას ვლოცავ!
 (დაჩოქილს სვიმონს ცალ ხელს თავზე დაადებს და
 ცალს ცად აღაპყრობს)
 ღმერთო მადლო! გამდმოჭვდე წყალობის თვალთ
 და მიეც ძალი რომ დაიხსნას ერი ჩავრული.
 კვლავ აღადგინოს დავრდომილი იფურჩქემ თელილი,
 ბინა უჩვენოს ქვრივ ობერსა, აწიოკებულს.
 ჩვენსა სამშობლოს გადაშვარსა აზნებულ ცეცხლით,
 ერის დიდებს — წმინდა ენას შეურაცხულოვალს, —
 ავამარე; ღმერთო, საუკუნით დევნა მტრისაგან
 და ამ ჭაბუკს კვლავ აღდგენა შეადლებინე.

გამოსვლა III.

ივინივე და მარიამ.

დავით. აგერა, შვილო, დედაშენიკა.
 ნუ დაფუძლავთ ამ წმინდა საქმეს.
 დედის აღერსი გაჭირვების დღეს
 ჩემს ღოცვასთან გამოგადგება.

მარიამ. რა გაჭირვება? ვისთვის? რას ამბობთ?

დავით. ბოლოს მოუღებს აწ თვითნებობას

და დაამარებს ხალთა მშვიდობას.

მარიამ. მაგრამ რა გზითა?

დავით. თავზარს დასცემს ბასრი მახვილით...

სვიმონ. გულის გაფუჭობ ხანსა, ჩვენ მტარვალს!

მარიამ. (შეშინებული დაიკვივლებს)

მოჭკლავს! ეგ მოჭკლავს!

არა, სვიმონი ამას ვერ შესძლებს!

დავით. სისუსტეს იჩენ ხსნათისას.

ვიცი, განიცდი გულ-დამწველ წუთებს,

მაგრამ ეგ კვხეს ამოძახილი
 ნეტარ წარსულს მთლად უარსა ჭეოფე,
 არ დაგოდანხვის ცრემლების ფრქვევა,
 მაგრამ დაფიქრდი... შენ არ იყავი,
 წელან აძლეული ხალხს მოწველებას.
 ესლა მამული მეტსა მოითხვის
 და დვიძლი შვილი უნდა შესწირო.

სვიმონ. სიმართლის ხმები! მეტრძლი მიზანს
 არ გადაუხვევს! ევედრეთ ღმერთსა,
 რომ თქვენი შვილი განსაცდელს იხსნას!

(წასვლას აპირებს)

მარიამ. მოიცა შვილო! — მარტო დაგეტოვებ!

დავით. უთხარ რაც გინდა. დე, დედის გულმ
 თვის შვილს საყვარელს მოუაღეროს,
 იქნებ ეგ იყოს უკანასკნელი
 გამოთხროება. და ჩემი გულის
 მწუხარება კი ღმერთმა იცოდეს. (გაღის)

გამოსვლა IV.

მარიამ და სვიმონი.

მარიამ. დედა ხომ გიყვარს და ზატვისა სცემ?

სვიმონ. ჩემო ძვირფასო, ღმერთი ხომ ჭხნდავს!

მარიამ. მამ გამოიგნე. რას მაგონლებს

ჩემი წარსული, ვკრთი და ვკანკალებ.
 მტრებს დაგვიზურა და განიფო
 მტრობა, სიმრუმე და ბოროტება.
 ის ნადირა, ხალხის მხავკრელი
 გაუძაძარი სიხსლისა მსმელი.
 არ ებრადება ადამიანი
 და რის მის სხეს მე წარმოვიდგენ
 შიში და წერობა გულს მუბადება.
 სჯობს ქურდი იყო, ან ავაზაკი,
 არ გწამდეს ღმერთი — უარსა ჭეოფდე,
 ან და ვით ჭია მიწას სცოცავდე,
 იყო მიდევა და განდგომილი:
 არ გეშინოდეს შენ დალატისა, —
 ვიდრე შენ ხანსა ხელი შეახო.

სვიმონ. შიშმა შემიზურა. სოქვი, დასთავე!

მარიამ. რატომ კედლები არ მოიქცევა,

ან ცა თვის რისხვას რად არ დამატენს,
 რომ სამუდამოდ ჩემი შერცხვენა
 ჩემთან ერთადა უფსკრულში. შთანთქას.

სვიმონ. გთხოვ, დედაჩემო, გულის ნუ იწუხებ
 ხომ გაიგონე რომ მე შეეკვიცე
 და ჩემს აღთქმას არ ვუღალატებ.

მარიამ. სვიმონ! დავითის შვილი არა ხარ!

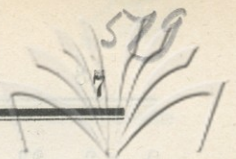
(სვიმონი შემკრთალი უკან დაიწევს)

სიკვდილი მიჯობს, მაგრამ კი გეტოვ:
 შენა ხარ შვილი თვითონ ხანისა

სვიმონ. ან!... ის!... მტარვალს!...

მარიამ. ეგ შენი რისხვა, გთხოვ, შეიმავრო.

ნუ თუ ჩემს ბოღმას შენ ვერ მიჭხვდები
 გულის სიღრმიდან რომ ამოვანთხვე?

ქართული
ლიტერატურა

ოცი წლის წინად... სიკვდილის დასჯა
 ჩემს მეუღლეს მიუსჯეს და...
 მტარვლის ხელიდან მე დაგისხენი...
 ხანმა ბრძანა რომ ეპატოასო!
 მხლელად მას ერთს! შეხ მირისხდები...
 მაშ ხომ მიმიხვდი რაც უნდა მეთქვა?...
სვიმონ. ოჰ ცაო, ცაო!

მარიამ დრო იყო ცუდი და სსზარელი...
 ირგვლივ წამება და სსზარობედა...
 სიკვდილი თავს დაგვტრიალებდა...
 მაგრამ რას ვამბობ?... მე ჭკუას შევეცდი...
 რცა მეუღლე ჩემი შეიხურეს,
 გაუძლიანდი, არ ვანებებდი,
 მაგრამ ძალა მათ მხარეს იყო
 და წაიუვინეს... მე ჯერ დავიბენ...
 როგორ შეშველა, ეს არ ვიცოდი...
 მაგრამ შემდეგ კი, მე თვით არ ვიცი
 რას ვშვებობდი, ხანთან წავედი.
 ფეხქვეშ დავეცი... ვერხვებობდი,
 მაგრამ ცრემლებმა ის ვერ მოაღბეს...
 ვერცა სურვილებს წინ აღვუდექი...
 გამოუცდელმა მე, გლეხისა შეიღმა
 ვიცოდი ის რომ ძლიერი იყო.
 მის ხელში იყო თავისუფლება,
 და მოწყალებას იგივე სცემდა...
 იგი მის შემდეგ სულ თვალწინ მიდგა
 და სსზარელი მესმის ხარხარი.
 მაგრამ როდესაც მუნლებს შევეხე...
 მან მძივი ხელში აათამაშა
 და მითხრა: ქალო, ტურფა რამ ხარო!
 ამ ხმამ შემკრთო და შემადწუნა,
 გულმაც დამიწყო ჩქარი ფრიალი.

სვიმონ. ოჰ შემობრალეთ ციურნო ძაღნო!

მარიამ! სსზე მიმქაფასა გაფითრებულსა

მან ხელი მტაცა... მე არ დანებები...
 ბრძოლით დავსუსტდი. და მისმა ძალამ,
 ძალამ უხეშმა დამიმორჩილა...
 ვიდექ მის წინა თვალცრემლიანნი
 და გაფიგონე ხმა სსზარელი:
 „განთიადისს და მსაშავენი
 და ისჯებინ სიკვდილითაო,
 მაგრამ ერთი კი მათში იცოცხლებს
 ჯალათი ვეღარ შეეხება!“
 და მართლაც იგი სიკვდილს გადაჩნა...

სვიმონ. ახ, დედამიწავ! რისთვის არ შთამთქვა...

მარიამ. მსურდა დავითი კვალად მენახა

და კვლავ აღერსით დამეტკებო იგი.
 დაბრუნდა სსხლში თავისუფალი
 და ვერ მიმიხვდა თუ მე სვინდისი
 ასე სსზარლად რადა მქენხნიდა.
 მან მითხრა მხლელად: შენის გულისთვის
 შეუურიგდები შეწყალებასო!—
 როდესაც იგი დონე მიხდილი,

შუბლ-შეჭმუნხნილი, გაფითრებული
 ტანტზე დაშვა, მე მაშინ ნათლად წარმოვიდგინე
 რომ თავის მოკვლა მას ერთს ავებდა
 და გადავწვიტე კვალად შეცოცხლა.
 დამსაშვე ვარ მე მის წინაშე,
 მაგრამ, იცოდე, იგი შეცდამა
 მის სიყვარულმა ჩამადენინა.
 დემერთო, შემინდე ეს შეცოდება!

სვიმონ. გონებს ვაგრავ და ვგონებ გულში
 რადაცა გაწედა ჩემს საქვენავად.
 ჩემი სისხლხორცი თვით შემეწინა...
 მძგს ჩემი თავი... სირცხვილი მიხურბოს.
 როგორ? შეილი ვარ ბარბაროსისა?
 და დიდებული იგი მოხუცი,
 რომელს ვგონივარ მე დვიდლ შეილად,
 მსხვერპლი შეიქმნა ბრმა დალატისა?
 ეს ეველაფერი მან რომ გაიგოს!
 ხომ გაგვმორდება ზარდაცემული?!
 ახ, მამჩემო, მისტუეუებულხარ,
 და წაგბილწვია წმინდათა წმინდა!

მარიამ. შეილო, დედა ვარ და შემობრალე.

სვიმონ. ახლა კი მესმის აჩრდილნი გმირთა,
 თუ რად მიტქერდენ განრისხებულნი.
 თავდადებულნო, დიან თქვენა გძგო
 ბოროტ-მაცდურნი, ფარისეველნი.
 როს თქვენ იარაღს მე დავაცქერდი
 შიშმა შემინურო და ავანკადლი
 და ხლმის ტარზედა ანთო ცეცხლი
 რა დაწვეული ხელი შეეხო.
 უცბად კარებს ვიდაც მოაწედა
 და დაიძხა: იუავ წეუელი.
 დიან, ასე სთქვა: იუავ წეუელი!
 დიდებულ გმირთა წმინდა აჩრდილნი
 აღბად ამდგარან საფლავებიდან
 რომ წეველა-კრულავ იმ ქურდს მიუძღვნან,
 რომელიც ეხლა მათ ადგალს იტქერს.
 მე ხომ ქურდი ვარ და ავსააკი.
 მე მათ მოვზარე წმინდა სსხელი,
 და დიდებული გვარიშვილობას.
 და ის სიმდიდრე, რომელიც გავებ
 და დამამდღენ დარბ-დატაკნი,
 ისიც მოვზარე მე მამჩემსა.
 რა არის ჩემი? არარაობა!
 არარა არის ჩემი სსხელი!
 მე დღეს ქურდი ვარ და ავსააკი...
 დე, ნაბიჭვარი ავსააკობდექ!...

მარიამ. ოჰ დემერთო ჩემო! შეილო, რა მოგდის?

სვიმონ. გონთო შემიჯავრეთ, ჰირში მაფურთხეთ
 სსმობლესათვის თავდადებულნო,
 წმინდა აჩრდილნო ჩვენ წინაპართა!
 ხალხს მე ვუეგარდი. თვისი წვრილმეილნი
 ჩემთან მოქვენადათ დასალოცავად,
 ხელსაც მართმეუდენ, სლამს მძღვედენ...

მაგრამ გამშორდით! დღეს მე სენი მჭირს
 განუკურნებელი და ჩემი სისხლიც,
 ძარღვებში მჩქეფი, — მაშხამუღია.
 ჩემკენ მოდიან, შემომტკეპრან
 და ღმობიერად ხელსა მიწვიან. —
 უკან დაბრუნდით უბედურებო!
 ჩემი მარჯვენა გაცეიბულა
 და მკვდარსა ხელსა დამსგავსებია.
 აიღეთ ქვები და ჩამქოლეთ.

მარიამ. რა გემართება?... შენ მაგიერად
 შიშით ვკანკალებ... შვილო გონს მოდი!

სვიმონ. დიან ჭკანკალებ. ყველა კანკალებს. —
 რაც მოჭნდა, მოსდა! მე გახატეებ.
 ვიცი შეტდამა გაგბედვინა
 მეუღლის წრთელმა შენ სიყვარულმა,
 მაგრამ ზირველად ხმა რომ გაიგე
 გადაგვარებულ ვაჟი-შვილისა
 რად არ ჩაახრჩე? რომ შერცხვენიდსა
 აღარ ეტანჯნა? რად არ ჩაახრჩე?

მარიამ. დაჩუმიდი შვილო! მაგით მეორედ
 ღმერთს შევეცდავდი! მე შემეივარდი.
 დღესაც უსახდვრად უყვარხარ დედას.
 შვილო, შენმა ხმამ წვეული გული
 აღაფრთოვანა და თვით შერცხვენაც
 მე წუთიერად გადამავიწყა.
 იმ დროს ვიცრუე. გულში დაფთვარე
 სიმათლე, მაგრამ დედას ამისი
 არ ეუთქება, რცა იცის რომ
 შვილისთვის სტრუბს. ჩვენი მსაჯული
 მღლა ღმერთისა და შეტდებს
 იგი სულგრძელი მე მახატეებს!
 ფარული სეკდა ცცსა წელაწადს
 გულდვიდს მიდრდნიდა ვით შხამი გველი
 და ეფელად შემძლე ტანჯვას მაკმარებს.
 მამას უყვარდი და მეც დაფთვარე
 ჩემი ტოდებო რომ გამუღავნებით
 უკანასკნელი სიტცხლის დღენი არ მომეწამლა.
 მე კი... მსოფლდ მე ვიტანჯებოდი...
 და ჯოჯოხეთსა გულში ვიარავდი.
 ვინ ითუქრება რომ ამდენ ხანსა
 უწვალო მტერი კვლავ იმეფებდა?
 და დღეს რა მესმის? რა გავიგონე?
 ის შენის ხელით უნდა დაეტეს?
 დაე მას გული თუნდ სხვამ გაუბოს,
 შენ იმის სისხლში ხელს ნუ გაისვრი.
 ჩვენ სულ ყველანი დავისტეებით,
 რა ზახუნს გასტემ იმ სიქიას?
 შვილო, ნუ იზამ... გემუღარები...
 დაე სხვამ დასტეს გულში მხვილი.
 გულს შიში იზერობს და გრძნობას უღდა...

ქანტი მელევა.. სული მიშფოთავს...
 შვილო, სვიმონი, თავი ახებე...
 (მუნლთ მოეკვეთება და გული უღონდება)
სვიმონ. ფიცი მივეცი!

(სახქაროდ გადის)
ფ ა რ დ ა .
 (შემდეგი იქნება)

მ. მანიაშვილი

მერცხალი.

ანრი ლავდანისა.

ფრანგულით
 —:—

დღეს დილით პირველად დავინახე წელს მერცხლები. ცას თავისი დიდი წვიმის საბურველი ჰქონდა, მაგრამ ისინი მაინც თავის წრეს ავლებდნენ თითქოს ზაფხულის ლავვარდით საცხე სივრცეში. იასამანი პირდაპირ ბალში ამ ღამით ერთი-ორად გაზრდილ იყო. და მერცხლებიც დაფრინავდნენ, დაფრინავდნენ... როგორ ეტყობოდათ, რომ სიამოვნებით აღიოდნენ ზევით, ჩამოდოდნენ ქვევით, აპობდნენ პირდაპირ ჰაერს შუშხუნასავით, და შემდეგ ეშვებოდნენ ძირს თავის სურვილისამებრ! ნეტავი თუ ჰპოულობდნენ საიდუმლო კვალს, წარსული წლის ნაფრენისას, მხოლოდ მათთვის შესამჩნევს? ნამდვილად გვეგონებოდათ, რომ საჩქაროდ უვლიდნენ თავის მიდამოს ჰაერისას, თითქოს სეირნობენ იმის ჩამოსათვალიერებლად, აბა თუ ყოველივე თავის ადგილს არისო, სწორედ ისე, როგორც შემოდგომას, წასვლისას დაეტოვებინათ; აბა თუ გამოიცვალა სახურავების საერთო სურათი? ისინი ხელახლად ეპატრონებოდნენ ქალაქს.

მერცხლის ფრენა ადამიანის გულში აღვიძებს მართლაც რღაც სინაზისა და განსაკუთრებულ სიტკბობის შთაბეჭდილებას. მისი არსებობის ხანაში, ან ჩიტებს რაღაც განსაკუთრებული ფიქრის სამსახური მიუძღვისთ, რადგანაც მათ ჰხედავს ადამიანი მხოლოდ მაშინ, როდესაც თვალს აღაპყრობს და ისიც მხოლოდ კარგ დღეებში. იგინი არაფერს არა სტოვებენ სამწუხაროს თავის ნაკვალევში. იმათ იმოწმებენ ხოლმე პოეტნი, შეყვარებულნი და დატუსაღებულნი. სწორედ მათ გაჰყვება ხოლმე სიტკბუკისა და მოხუცებულობის ვერე განსხვავებული თვალიც. რამდენ განუხორციელებელ ოცნებას არ

ატარებენ იგინი თავის ფრთების პაწაწინა ჯვარზედ? მიუღდომელნი, შორებელნი, იმ სივრცეში მსრბოლნი, სადაც ამაოდ მიისწრაფვის სურვილი, მერცხლები დედა-მიწისა აღარ არიან და მათ საეროც არაფერი აქვსთ. სხვა ფრინველებში ესენი თითქოს ნეტარ გრძნობას წარმოადგენენ, ცის მკვრეტელთა ან-გელოზებრივ ჯგუფს, ჰაერის მოწყალების-დათა-მსგავსს, რომელთათვის მშობელ ბინად ეკლესიათა სამრეკლონი და ტაძართა კოშკნი გარდაქცეულან. მათ აღთქმა მიუციათ მოძრაობის, მოგზაურობის და ტრიალის. მათ სრბოლაში და დევნაში არის რაღაც საღმრთო სიმთვრალე, სარწმუნოება მათ მისწრაფებაში, იღუმალი აღტაცება მათ განუწყვეტელ, დაუსრულებელ ფრენის ნეტარებაში... ან შეიძლება მათი თავდავიწყებული ტრიალი მხოლოდ მოძრაობად ქცეული ქებათა-ქება იყოს და მართლაც ეტყობათ მათ, თითქოს უფალს ადიდებენ უმაღლეს ცათა შინა.

ამასთანავე გარეულია რაღაც მომხიბლავი და გულუბრყვილო პატივისცემის გრძნობა იმ განსაკუთრებულ სიყვარულში, რომლითაც ხალხი გამსჭვალულია ამ შავით წამოზურულ პატარა ცხოველისადმი. თითქოს მონაზონის სულიაო. მისი სიახლოვე, მოუსვენარი და იმავე დროს სარწმუნო, იგულისხმება ბედნიერების მომასწავებლად და სწორედ ამიტომაცაა, უეჭველია, იგი, თავის გულის-პასუხის მკოდნე, უმეტეს ნაწილად გონივრულად არჩევს მხოლოდ განმარტოებულ სახლებს თავის ბუდის გასაკეთებლად, საწვიმარი ღარის ახლოს, ან რამოდენიმე წლობით დახურულ დარბაზების პირად...

ან და უბრალო შენობა იზიდავს მას, უფრო ხშირად სოფლის გომური, ფარდული. სასახლეებში-კი მხოლოდ ჭერზედ მოხატულს თუ ნახავს მას ადამიანი. მას უფრო ღარიბებთან ესია მოგნება ყოფნა. ბეთლემში, ზამთრის მიუხედავად, ერთი მერცხალი ალბად ყოველ წამს ბაგაში უნდა შესულიყო და გამოსულიყო. ვხედავ მას, მესმის მისი ფრენის ხმა ხარის რქისა და პატარა ვირის ყურთა შუა. და ქალწული ჰფიქრობს:

— კარგი მახარობელია... ჩემი შვილი უთუოდ ბედნიერი იქნება!

მთის არწივი შავილი.

ისტორიული ამბავი.

V

საქართველოს ტახტის მაძიებელი ბატონიშვილი ალექსანდრე ირაკლის ძე იქნებოდა ასე 28—30 წლისა, შამილი რომ დაიბადა ს. გიმრაში.

„დაუძინებელი მტერი რუსის მთავრობისა ბატონიშვილი ალექსანდრე არწივივით თავს დასტრიალებდა მღელვარე საქართველოს, ნადევრდალს აღვივებდა და ამბოხების ჭიაკოკონას ამზადებდა. მოუსვენარი ტახტის მაძიებელი ხან ერევნის სახანოში ამოჰყოფდა თავსა, ხან თვით სპარსეთში, ხან დაღესტანსა და ლეკეთში, ხან ახალციხის საფაშოში. ყველგან, საცა-კი გაჩნდებოდა რუსეთის მოძულე ბატონიშვილი, სასურველი და სანეტარო სტუმარი იყო. მისი სტუმრობა და შფოთის ატეხა რუსის მართვა-გამგეობის წინააღმდეგ ერთი და იგივე იყო, ასე ვსთქვათ სინონიმი. ეტყობა, ან ქართველი კაცის სახელს, ან ბატონიშვილ ალექსანდრეს რაღაც უცნაური, მიმზიდველი და ანდამატიური ძალა ჰქონია. ამ დღეებში (1904 წელს) რუსის სამსახურის პოლკოვნიკ, ანწუხელ ლეკმა ღიმილითა და თავმოწონებით მიაშობ, ბატონიშვილი ალექსანდრე დაღესტანს რომ ამოვიდოდა ხოლმე, ჩვენს ოჯახში თურმე დასდებდა ბინასაო. კარგად მახსოვს,—ბავშვობა-სიყმაწვილეში ზღაპარსავით მიაშობდნენ, თუ სად ისვენებდა და რომელ ოთახში იძინებდაო. დრო და ჟამმა თავისი გაიტანა, ალექსანდრეს ნადგომი ოთახები დაინგრა სიძველისა გამო დაიფუშა იმ ორი ხის ყუთიც, სადაც ბატონიშვილის ნივთები ელაგაო. ეს კი ლამაზად მახსოვს, რომ დიდის მოწიწებით და სიყვარულით ინახავდნენ ჩვენს ოჯახში ამ უბრალო ყუთებსა და უფრთხილდებოდნენ ნიშნად პატივისცემისა ძვირფასის სტურმრის ნაქონარ ნივთებსაო.“*)

აქ მოყვანილი ამონაწერი ნათლად გვიჩვენებს, რომ ბატონიშვილი ალექსანდრე ხშირი სტუმარი ყოფილა დაღესტნისა.

მაშასადამე სრულიადაც არ უნდა გაგვიკვირდეს, რომ ახალგაზდა ბატონიშვილს, ჯანითა და ღონით სავსეს, ოცდა რვა, ან ოცდა ათის წლის უცოლო-შვილო ჭაბუკს კავშირი ჰქონოდა რომელსამე ლეკის ქალთან და შედეგად ასეთის დროებით კავშირისა გასჩენოდას შვილი დაღესტანში.

ჩვენი მთა თურმე დღესაც სავსეა სხვა და სხვა თქმულებით ალექსანდრე ბატონიშვილზე. ერთი ასეთი თქმულება საკუთარის ხელით დაგვიწერა სახელოვანმა პოეტმა ვაჟა-ფშაველამ. ეს თქმულება შეეხება ალექსანდრეს რომანიულ შემთხვევას დაღესტანში და პირდაპირ ამტკიცებს, რომ ალექსანდრეს დაღესტანში შვილი ეყოლაო. აი თვით ეს ფშაური თქმულებაც. „პირველად, როცა ბატონიშვილი ალექსანდრე გაიქცა და მტრობა გამოუცხადა რუსის მოავრობას, მიჰმართა მთას. ბატონიშვილს ყველგან უნდოდა მომხრეები ეშოვნა. ამ მიზნის მისაღწევად დაღესტანშიაც-კი იმყოფებოდა. ფშა-

*) იხ. ა. ფრონელის მონოგრაფია „ამბოხება კახეთისა“, გვ. 66—67.

ვისა ხომ ხშირი სტუმარი იყო, სადაც ნათლიდებები და ნათლი-მამები გაიჩინა. უამისოდაც ზოგიერთ ოჯახებთან ძლიერ დაახლოვებული იყო ბატონი-შვილი. ერთი ამისთანა ოჯახი ხახა ქისტაურისა იყო, სადაც "ერთხელ ქეიფობის დროს ბატონი-შვილმა წარმოსთქვა თურმე: „ეჰ, მე იქნება ამოდენა ტან-ტალში უძეოდ მოვკვდე. თუმცა-კი არც უძეოვარ, მხოლოდ ის შენანება, რომ ჩემი თესლი დაღესტანში დარჩაო“.

ამ გვარი ხასიათის თქმულება სხვაც ბევრი დარჩენილა მთაში. ქართველ მთიელებში დღესაც ამბობენ, რომ დედა რომ გაუწყობდა შამილს, მობეზრებული მისის ცელქობით და ანცობით, წა-აყვედრებდა ხოლმე: არ დაცხრები, შე გიაურო და გურჯის შვილოვო!

იმის გამოსარკვევად თუ ვისი შვილი იყო მთის არწივი შამილი, უბრალო ავარელ ლეკისა, თუ ალექსანდრე ბატონი-შვილისა, საინტერესო მასალას გვაძლევს ერთი ხელთნაწერი, რომელიც გადმოგვცა კაპიტანმა ს. მ. ასათიანმა. სამწუხაროდ არა სჩანს ვის შეუდგენია ეს ხელთნაწერი, ან როდისა დაწერილი. არც კაპიტან ასათიანს ახსოვს, თუ როგორ ჩაუვარდა ხელში ეს საყურადღებო დოკუმენტი.

დოკუმენტი შეიცავს ექვს ფურცელს. პირველი ფურცელი ცარიელია, ზედ არაფერი სწერია, ხოლო მარტო მეორე ფურცლის პირველი კაბადონია სავსე ნაწერით. დანარჩენი ფურცელნი პირველისავით ცარიელია. ფურცელში ჩადებული ყოფილა რაღაც მცენარის დიდი ფოთოლი და მისი კვალი ატყვია ცარიელ ფურცლებს. უკანასკნელ ფურცელზე რუსულად და ერთი სიტყვა ქართულად აწერია: „Въ Закатальскомъ округѣ въ с. Гюлюкѣ есть Кошшъ—гора— на ней церковь, а на большой горѣ есть дворецъ Тамары; уподножья горы есть равнина Джори—ჯორი.“

კაპიტან ასათიანის სიტყვით, ეს საყურადღებო ხელთნაწერი აღმოჩენილა შემთხვევით ქართლის—ცხოვრებაში.

აი თვით სიტყვა-სიტყვით თვით ხელთნაწერი. „გაგონილი კიზლიარსა და მოზდოკში სომხებიდამ და დაღესტანში კი ზოგიერთი მოხუცებული ლეკებიდამ.“

როდესაც ალექსანდრე ბატონი-შვილი ძე ერეკლე მეფე მეორისა იყო დევნილი რუსთავან, მაშინ იგი გარდაიხვეწა დაღესტანში, ავარში, სოფელს **სოკოლოს**,*) რომელიც არის ს. გიმრის მახლობლათ. ამ განდევნილობის ჟამში ალექსანდრემ, რო-

*) ეხლანდელ ავარიის ოლქში არის სოფელი სახელად გოზოლო-კოლო, სადაც ითვლება 40 კომლი ავარელი. ცხადია, რომ ეს სოფელია დოკუმენტში მოხსენებული სოკოლო.

გორც უცოლო ასაკოვანმა ვაჟკაცმა შეიყვარა რომელიმე ლეკის საშუალობით ერთი ლეკის სახელად **დენგაუს** ცალი. ქალი ლამაზი და მათი შეყვარებისგან დაიბადა **შამილი**, რომელიც განითქვა შემდეგ დაღესტანის იმამათ და შეიქმნა ძლიერ განთქმული რუსების მტერი. თვით დენგაუ იყო კაცი ძრიელ ლალი და სუსტი ქკუის. ხელობა იმისი იყო მხოლოდ წყლის ზიდვა საკიდრით მდინარედგან და არა მეტი ხელობა მას არ შეეძლო. მცხოვრები იყო ს. გიმრის. და როგორც ამბობენ არ შესძლებოდა მას სისუსტისა გამო შესრულება ცოლქმობის წესისა.

P. S. ამასვე ამტკიცებს თავის წერილებში თანამედროვე შამილისა დოკტორი კობახიძე, რომელიც იყო მოზდოკელი ქართველი, სიმავერი თავად შაქრო დ. ხერხეულიძისა“.

მოზდოკის და ყიზლიარის სოხობას კარგად ეცოდინებოდა შამილის შთამომავლობა, რადგან შამილი მათი სიძე იყო. რაღა თქმა უნდა რომ იმისთანა დიდებულ სიძის ამბავს, როგორც იყო შამილი, დაწვრილებით გამოიძიებდნენ და გამოიკვლევდნენ სომხები. ულუხანოვის ქალი ანნა, როგორც ამ ისტორიულ ამბავში იყო მოხსენებული, გახდა საყვარელი მეუღლე შამილისა და რა საკვირველია, რომ საყვარელ მეუღლეს შეეტყო შთამომავლობა თავის ქმრისა. ანნას შემწეობით კიდევ შამილის დაბადების საიდუმლო ძრიელ ადვილად გაიხსნა და ყიზლიარისა და მოზდოკის სომხობაში.

შემოდ მოყვანილ დოკუმენტში დასახელებული დოკტორი კობახიძე, მოზდოკელი ქართველი, რომელსაც ცალკე წერილები ჰქონია შამილის შესახებ, თავის დროს ცნობილი კაცი ყოფილა. არა გვგონია, რომ ეს განათლებული ადამიანი ბავშვურად მოპყრობოდა შამილის ჩამომავლობის ამბავს და ზღაპარი სინამდვილედ აღიარებინა. ურიგოს არ იზამენ, თუ მისი მემკვიდრენი ზე შთამომავალნი გამოაქვეყნებენ მის წერილებს, ან და გადასცემენ საქართველოს ისტორიის და ეთნოგრაფიის საზოგადოებას, სადაც შენახული იქნება ბ-ნ ასათიანის დოკუმენტიც.

გადაჭრით და კატეგორიულად ძნელია იმის დამტკიცება, რომ შამილი შვილია ბატონი-შვილ ალექსანდრესი, მაგრამ თანახმად ყველა იმისა, რაც ამ ისტორიულ ამბავში ნათქვამია, ძრიელი საბუთი გვეძლევა ვსთქვათ, რომ იმამი დაღესტანისა, მთის არწივი შამილი იყო შვილი მამით ბატონი-შვილ ალექსანდრესი. თვით სახის მეტყველება. ორთავისი, შამილისა და ალექსანდრესი, მეტის-მეტად წაავას ერთმანეთს. მაღალი ახოვანი ტანი, შექმუხნული შუბლი, დარდიდა ვარამი, რომელიც საოცრადაა აღბეჭდილი ორივეს სახეზე ამტკიცებს მათს სიახლოვეს და ნათესაობას. ტუჩ მოკუმულ სახეს ბატონი-შვილისას რომ აკვირდები, ჰფიქრობ რომ ამ ადამიანს ერთი ბედნი-

ერი დღე არ უნახავს თვის ხანგრძლივ სიცოცხლე-
შიო. ასეთსავე შთაბეჭდილებას ახდენს დაღვრემი-
ლი და დარდიანი სახე შამილისა.

დაწვრილებით შესწავლა და გამოძიება სამშო-
ბლო ისტორიისა და დაღისტინისა უეჭველია სავსე
ნათელს მოჰყენს შამილის ჩამომავლობის საიდუმ-
ლოსაც.

ა. ფრონელი.

სიცოცხლე და სიკვდილი.

—:—

(გამოსათხვარი სუბარი მკითხველთან)

I

როგორ განწყობილებაშია ურთი-ერთისადმი
ეს ორი საიდუმლოებით აღსავსე ფაქტი, აგრეთვე
რას ნიშნავს მათი ბატონობა ადამიანზედ და ერ-
ზედ, — აი რაზედ მინდა გითხრა ორიოდ სიტყვა
ამ უკანასკნელად, თუ მომისმენ, ძვირფასო მკითხვე-
ლო. გრძელი მსჯელობა მინდოდა გამეძარტა
მაგრამ ეხლა არა მცალია...

ადამიანისთვის სიცოცხლე ყოველისფერია. იგი
ის დიადი, საყოველთაო ფაქტია, რომელიც მარადის
არსებობს, არსებობდა და იარსებებს მსოფლიოში.
თვით მსოფლიოს არსებობა არის გამოჩენა უზე-
ნაესის, უკუნის სიცოცხლის, ღმერთის შემოქმედე-
ბისა. ადამიანი ვერ შერიგებია და ვერასოდეს ვერ
შეურიგდება სიკვდილს, სიცოცხლის უარ-ყოფასა.
მას არც უნდა ირწმუნოს, რომ სიკვდილი და სი-
ცოცხლე ორი ურთი-ერთის უარ-ყოფელი ფაქ-
ტია, თუნდაც რომ ყოველ წუთში ჰხედავდეს ამ
უარ-ყოფის აუარებელ მაგალითსა.

სული, შემოქმედებითი ელემენტი მსოფლიოსი,
— აი რა სწამს ადამიანს, როგორც უკუნი და მაჩა-
დისი რამ, გარდამქმნელი მკვდარ ნივთიერებისა,
განმაცხოველებელი მისი, შემქმნელი ათასგვარ ცოც-
ხალ არსთა. — ჟამთა ვითარებაში ასეთი რწმენა მისი
მით გამოიხატა, რომ იგი თავის რელიგიებში,
ფილოსოფიურ სისტემებში ყოველ საგანს ასულდ-
გმულებს, ან ორ დიდ ნაწილად ჰყოფს მსო-
ფლიოსა, — მკვდარს ნივთიერებად, არარაობად, და
სულად, შემოქმედებით პრინციპად, რომელიც თავის
შეუჩერებელ მსვლელობაში ასულდგმულებს ამ
არარაობასა, ფორმას აძლევს მასა, პიროვნებად
ხდის, ორგანიულ ნაწილად იმ დიადი სულისა,
რომელიც არის სული თვით დაუსაბამო მსოფლიო-
სი.

აქედან წარმოდგება რწმენა სულის უკვდავე-
ბისა, როგორცა და რისაც უნდა იყოს სული: სული
მსოფლიოა, ადამიანისა თუ მასზედ დაბლა მდგარ
უბრალო არსისა, თუ კი მას აქვს სული, მსოფლიოა
სულისაგან მინიჭებული. სული უკვდავია, უარ-ყო-
ფელი სიკვდილისა. სიკვდილი მხოლოდ სიცოც-
ხლის ერთის ფორმის უარ-ყოფაა, მისი გარდაქმნა,
და არა მისი წინააღმდეგობა. უკვდავება სულისა
უმთავრესი დოგმაა ყველა დიდი სჯულისა.

მაგრამ აბა დაუკვირდით, თუ ყოველივე ესე
არ მოგეჩვენოსთ ადამიანის უმწეობის ფილოსოფი-
ად, რომელიც სწორედ სიცოცხლის ფაქტმა და
სიკვდილის შიშმა გამოიწვია, — იმ ფაქ-
ტმა, რომ სიკვდილი სწორედ უარ-ყოფაა სიცოც-
ხლისა! ყოველი ცდა სულის უკვდავების დამტკიცე-
ბისა სიკვდილის შემდეგ დამყარებულია სიკვდილი-
სათვის იმ სიცოცხლის თვისებათა მინიჭებისა, რო-
მელთაც აქ ვამჩნევთ, სააქაოს, ჩვენი სიცოცხლის
წიალთა შინა; ეს ჩვენი სიცოცხლეა რაღაც საიდუმ-
ლო, აუხსნელი, მისი უარ-ყოფა ვერ მოუხერხებია
ადამიანს, — იგი მხოლოდ სიცოცხლეს ფორმას აცვ-
ლევინებს და ამ გარდაქმნილის სიცოცხლის უცნაურ
ფორმას უწოდებს სიკვდილსა.

აიღეთ ყველა სჯულთა წარმოდგენა სულის
გადასახლებაზედ: სულები, მაგალითად, ცხოველთა
სხეულში შედიან სიკვდილის შემდეგ, მაშა-
სადამე სხვა სააქაოს არსებულ ცხოველთა ხორციელ
ფორმათ ასულდგმულებენ. აიღეთ განვითარებულ
სჯულთა წარმოდგენა: ადამიანები საიქიოს თითქმის
ისეთნაირსავე ცხოვრებას ეწევიან, როგორც სააქა-
ოს. იგივე ფორმა სხეულისა: თუმცა აჩრდილნი,
მაგრამ მაინც სააქაოს ფორმანი სხეულისა, თითქმის
იგივე მოთხოვნილებანი ხორცისა, აზროვნება, — ყოვე-
ლივე ესე, რაიცა ახასიათებს სააქაო სიცოცხლესა
და არა სიკვდილსა, — თვისებაა საიქიო ცხოვრებისა.
თვით წარმოდგენა სხეულისაგან განსაზღვრული
სივრცის დაჭერისა, ეს წმინდა ფაზიკური აუცილებ-
ლობა, განუყოფელია საიქიოს ცხოვრებისაგან, და
სულებიც საიქიოს განსაზღვრულ ადგილს სცხოვრო-
ბენ, დადიან, სცნობენ, ელაპარაკებიან ერთმანეთს,
იგონებენ სააქაო ფორმის სიცოცხლესა, — ერთი
სიტყვით თითქმის იმავე წესითა და ფორმით სცოც-
ხლობენ, როგორც აქ იყვნენ, ცოცხალთა შორის.
— სამოთხე და ჯოჯოხეთი — განსაზღვრულნი ადგილ-
ნი არიან, სადაც **გასამართლების** შემდეგ სულნი
ესახლებიან. — ბერძენთა და ებრაელთა წარმოდგენა
საიქიო ცხოვრებისა, აგრეთვე მუსულმანთა და ქრის-
ტიანთა, თვით დანტეს ჯოჯოხეთი, განსაწმენდელი
და სამოთხე — ეს სულ სააქაო სიცოცხლის წარმო-
დგენაა, მხოლოდ აქაურ ინტენსივობასა და ელფერს
მოკლებული. თვით ნირვანას წარმოდგენაც კი სი-
ცოცხლის გარეშე არა სდგას: იგი გაფილოსოფო-
სებაა ადამიანის სულისა და არა მისი გაქრობა. არა
უარ-ყოფა სიცოცხლისა.

ეს კიდევ რა. ადამიანის წარმოდგენით თვით სიკვდილიც ცოცხალი არსია! მას ცელი უჭირავს ხელში. ცოცხლების წარმტაცებლად არის მოვლენილი. ხან ვის ეწვევა და ხან ვის, რომ შეახოს თავისი მსახვრალი ხელი. იგი არავის არ ინდობს, იგი მუდამ მოქმედებს თავისი ცელითა. მას თავისი საკუთარი გამომეტყველება აქვს, მას საკუთარი ტანთ-საცმელიც კი ჰბურავს, იგი ხშირად მეტყველებს,—იგი ცოცხალი არსია, და ძლიერ საზარელი, საშიშარი ცოცხალი არსიც,—სულთა მხუთავი. —საშინელი წინააღმდეგობაა,—არა, მკითხველო, სიკვდილი სიკოცხლით აღსავსე, მეტყველი და მომქმედი, საშინელი იარაღით აღჭურვილი, მკვლელი ცოცხალთა, მაშასადამე თვით ცოცხალი არსება, რომელსაც მკვლელიობა მეუძლია...

არც ერთი თვისება არ ვიცით სიკვდილისა, რომელიც სიკოცხლეს არ ახასიათებდეს ჩვენის წარმოდგენით, როდესაც სიკვდილი გვესმის, როგორც გარდაქმნილი ფორმა სიკოცხლისა. გონება, ფიქრი, აზრი, ვნებათა ღელვა, ლოღიკა, ცოდნა,—აი რითია მოსილი ადამიანი საიქიოს, ყოველივე ესე კი სააქაო სიკოცხლის დამახასიათებელია, მოაზრე და გონერი არსის, ადამიანის თვისება ჩვენს ბედ-შავ დედამიწაზედ. იმის დამტკიცება კი, რომ ნამდვილად არსებობს საიქიოსაც სხვა ფორმა სიკოცხლისა, რომელსაც მსგავსნი თვისებანი აქვს სააქაო სიკოცხლესთან,— ყოვლად შეუძლებელია. არავითარის მეთოდით არ შეიძლება ასეთი რამ „დავამტკიცოთ“.

თუ ერთის წუთით მაინც მივიღეთ ჰიპოტეზა, რომ სიკვდილი უარ-ყოფაა. სიკოცხლისა, თვით სიკვდილის პრობლემა ამაო ხდება, რადგანაც პრობლემა, ცოდნა მხოლოდ ცოცხალ არსს, გონებისა და აზრის მოქმედებას შეეფერება და არა მკვდარსა, სიკვდილსა, რაიცა პირდა-პირი უარ-ყოფაა ყოველივესი. აქ — სიკოცხლის საიდუმლო სწყვეტს სიკვდილის საიდუმლოს პრობლემასა, რომელიც თავის თავად გადაწყვეტილია სიკოცხლის საიდუმლოების გადაწყვეტის შემდეგ.

ამ გვარად ორივე შემთხვევაში — აღვიარებთ სიკვდილს სიკოცხლის სხვა ფორმად თუ მის უარ-ყოფად, — მაინც მასზედ ფიქრი, მისი პრობლემის გადაწყვეტა არ შეიძლება სიკოცხლის გარეშე: პირველ შემთხვევაში ჩვენ სიკვდილს ვაცოცხლებთ, მაგრამ არ ვეძებთ მისი ახალი ფორმის საკუთარ თვისებათა, რადგანაც ეს შეუძლებელია, — სიკვდილის სპეციალური და ნამდვილი ცოცხალი ფორმა არას დრო არ გვინახავს და ვერც ვნახავთ,—არამედ სააქაო ფორმას მას ჩვენვე ვაძლევთ, — მეორე შემთხვევაში სრულიად ვსაობთ მის პრობლემასა, რადგანაც არ შეიძლება სიკვდილის შეგნება, რადგანაც შეგნება სიკოცხლეს გუ-

ლისხმობს, სიკვდილი კი წინდა-წინვე აღვიარებთ სიკოცხლის უარ-ყოფად.

კაცს ისე სწყურია სიკოცხლე, რომ არ აღიაროს სიკვდილი სიკოცხლის უარ-ყოფად. ამისათვისაც მან შექმნა რწმენა საუკუნო ცხოვრებისა, დათრგუნა სიკვდილი თავის რწმენაში მაინც!

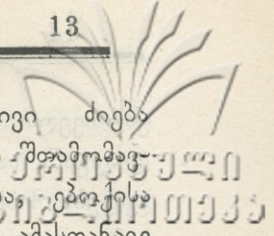
მაგრამ სიკვდილი ფაქტია. ეს მან კარგად იცის, ყოველ ფენის ნაბიჯზედ ჰხედავს. აშიტომაც იგი დასტირის სიკვდილისაგან წართმეულ ადამიანს, სტირის და მის ცრემლებში სასოწარკვეთილი, გულის სიღრმეში დამარბული ჭეშმარიტების რწმენა გამოსჰვივის: სიკვდილი უარ-ყოფაა სიკოცხლისა და იმიტომ ვსტირი!..

ადამიანთა უზომო სიმპატია ურთი-ერთისადმი სიკვდილის მოვლენის წინაშე განა ამ ორ ერთმანეთის მოწინააღმდეგე რწმენას არ არიგებს?—სასოწარკვეთილება ერთისა—მისი რწმენაა რომ სიკვდილმა უარ-ჰყო მისი საყვარული არსების სიკოცხლე. ნუგეშინის ცემა მოყვასისა, — მოგონებაა მეორე სანუგეშო რწმენისა, რომ ცხოვრება საუკუნოა, არ მომკვდარა არავინ, მხოლოდ სხვა, უკეთეს ცხოვრების სამეფოში გადასახლდა...

დიახ, სიკვდილი თუ უარ-ყოფაა სიკოცხლისა, იგი არარაობად ქცევაა ადამიანისა. მას შემდეგ მისთვის ყოველივე ჰქრება. თუ იგი სხვა ფორმაა მისი, ჩვენ ამ ფორმაზედ არაფერი არა ვიცით რა, არც გვეცოდინება არასოდეს, არც შეგვიძლია ვიცოდეთ რამ. ამ შემთხვევაშიაც იგი უარ-ყოფაა სიკოცხლისა,—იმ სიკოცხლისა, რომელიც ჩვენ ვიცით, ვგრძნობთ, რომელთანაც არის შედუღებული ჩვენი ცოდნა, თვით შესაძლებლობა ცოდნისა.

სიკოცხლე კი აქ არსებობს, ჩვენს მსოფლიოში, და არა სხვაგან სადმე. თვით სულის სამფლობელოც აქ არის. განუყოფელია იგი ხორცისაგან, თუ დამოუკიდებელი, განმაცხოვრებელი პრინციპი მისი,—იგი მაინც აქ არის, აქ ტრიალებს, აქა შობს სიკოცხლესაც და სიკვდილსაც. მხოლოდ არ ვიცით საიდუმლოებანი მისი, — არ ვიცით საიდუმლო მისი ცხოველ-მყოფელობისა, მით უმეტეს არ ვიცით საიდუმლო მის მიერ სხეულის განტეგებისა.

ეს ისე ძლიერ კარგად იცის ადამიანმა, ისე კარგად გრძნობს მასა, მიუხედავად სჯულოთა, ფილოსოფიათა, რომელნიც თავის სანუგეშოდ შექმნა სიკვდილის აუცილებლობის წინააღმდეგ, რომ იგი მაინც სტირის სიკოცხლის დაკარგვასა, მას მაინც ნამდვილად არა სწამს სულის უკვდავება, არამედ არწმუნებს თავს, ნუგეშს იცემს, ეტრფის სიკოცხლესა და ინახავს მას. საერთო მისწრაფება მისი—სიკოცხლის განგრძობაა ამ ქვეყნად რაც შეიძლება დიდხანს, და წინდაწინვე, სიკოცხლეშივე უარ-ყოფს სიკვდილს სიკვდილის შემდეგაც. სიკოცხლის წინაშე მას დიადი მსხვერპლი მიაქვს გონების შეცდომისა, ლოღიკური წინააღმდეგობისა.

სიცოცხლე ყოველისფერია, სიკვდილი არაფერი. მართალია ნაძრახ სიცოცხლეს სახელოვანი სიკვდილი სჯობია, მაგრამ „სახელოვანებითაც“ ადამიანი სიცოცხლეშივე სტკბება და ამ ერთი წუთის ინტენსიურ სიცოცხლეში სცვლის ხანგრძლივ ლაჩარ, მოდუნებულ სიცოცხლეს. აქაც ადამიანი სიკვდილსა და სიცოცხლეს კი არ უფადრებს ერთმანეთს, არამედ მეტისა თუ ნაკლების ინტენსივობის სიცოცხლეთა.

აზრი განუყოფელია სიცოცხლისაგან: მხოლოდ სიცოცხლესა აქვს აზრი. სიკვდილს კი არავითარი აზრი არა აქვს, მასთან ჰქრება აზრიცა და ყოველივეც. ჰქრება თვით პრობლემა სიცოცხლისა და სიკვდილის საიდუმლოებისა, აზრისა.

ამიტომაც თვით სიცოცხლეც თავის თავად უდიდესი მიზანი ადამიანისა, სიცოცხლე ინტენსიური და დიადი, კეთილშობილი და სახელოვანი — დიადი იდეალი მისი. რაც უფრო ხანგრძლივია ასეთი სიცოცხლე — მით უფრო აღწევს ადამიანი ამ იდეალსა, — და აკი მუდამ სცდილობს იგი ამ იდეალის მიღწევასა!..

...ერიც ცოცხალი არსია და მისი ხანგრძლივი სიცოცხლე რომ მისი იდეალია, — ეს კიდევ უფრო თვალსაჩინო უნდა იყოს ჩვენთვის, რადგანაც ისტორია, ეს ავტობიოგრაფია ერისა, მუდამ ამისი მოწამეა.

(დასასრული იქნება)

ალაროდელი.

მოკლე მიმოხილვა ქართულ მწერლობისა უძველეს დროიდან.

დამოუკიდებელი ან ოპროს ხანა.

შოთა რუსთაველი.

„ვეფხვის ტყაოსნის“ საზოგადო, მსოფლიო მნიშვნელობა.

XII

მწერლის გენიალობა, მისი ნაწარმოების გარდუვალი მნიშვნელობა მომეტებულად იმით განიზომება, თუ როგორ ფართოდ, ღრმად და ცოცხლად დაგვიხატ-დაგვისურათა მან ადამიანის ბუნების და ცხოვრების ისეთი თვისებები, რომლებსაც საკაცობრიო, საზოგადო, უცვლელი და ძირითადი ხასიათი აქვს.

ქეშმარიტ გენიოსის ნაწარმოები, ერთის მხრით, ინტერნაციონალურია, რადგანაც აქ გამოხატულია სულის კვეთება, მისწრაფება,

ზნობრივი პრინციპები და გონებრივი ძიება კაცად-კაცისა, ადამიანისა, განურჩევლად შთაბეჭდილობისა, მდგომარეობისა, სარწმუნოებისა, ენისა და დრო-ჟამისა. გენიოსის ნაწარმოები ამასთანავე უკვდავიცაა, რადგანაც ის, რაც მაშია დასურათებული და განხორციელებული, ადამიანის არსების უცვლელ და სამარადისო თვისებებზეა აშენებულ-დამყარებული. დიდი შემოქმედებითი ძალის მემკვიდრე მწერალი საერთო საკუთრება და სიამაყეა მთელის კაცობრიობისა. და რამდენადაც მწერალი დიდია, იმოდენად ის მსოფლიოა... ამ საზომით რომ გავზომოთ რუსთაველი, ის მართლა მსოფლიო მწერლად უნდა ჩაითვალოს, რადგანაც მის „ვეფხვის ტყაოსანში“, სხვათა შორის, შეუდარებლის სიკვლეუც-სიფაქიზით და ამავე დროს განსაცვიფრებელ ბულთა-მხილაობით დახატულია ზოგადი, კაცად-კაცური გრძნობა ქეშმარიტ-ღვთაებრივ სიყვარულისა, — ის თვისება ადამიანის სულისა, რომელიც შეადგენს უმთავრეს ღერძს ადამიანის ცხოვრებისას. ამ გრძნობის გამომსახველად, ჭურჭლად გამოყვანილია ყოველივე იდეალურ ღირსებით შემკული ტარიელი, — კაცი ახოვანი, ღონიერი, გულით და სულით ძლიერი, უშიშარი, — კაცი დიდის გულის-თქმისა. როგორც ფსიხოლოგიური ტიპი, ტარიელი არც ქართველია, არც ფრანგი, არც ინგლისელი; ის კაცად-კაცია, გულის-თქმის ქარ-ცეცხლში გატარებული, ძლიერის სიყვარულის გრიგალ-ქარიშხლით დაბნედილ-დამეხილი.

უქველია, რომ ტარიელი მსოფლიო ტიპია. მის პიროვნებაში განხორციელებულია სიყვარულის გრძნობის ძლიერება და სიდიადე... ასეთივე მსოფლიო ტიპებია ავთანდილი — ეს ჭკვა-გონების გმირი, — ფრიდონი, ნესტან — დარეჯანი, თინათინი.

შოთა რუსთაველის ღვთაებრივი ნიჭი ვიწრო ეთნოგრაფიულ და ისტორიულ ფარგალში როდია მომწყვდეული: პატარა მოედანი პატარა ფალანის საქმეა. ის კი ლაღად, მძლავრ ფრთებ გაშლილი დანავარდობს მსოფლიოს ვრცელს მოედანზე. და სწორედ ამისთვის მისი გმირები კაცად-კაცი არიან, ზოგად ადამიანის ბუნების მიხედვით აგებულნი და სულდგმულნი. არც ერთი მათი მოქმედება, არც ერთი ებიზოდი მათის ცხოვრებისა ძალად და განგებ ჩართული არ არის და ყოველივე იგი წარმომდგარია იმ კაცობრიულ ზოგად ბუნებისაგან, რომელიც მარტო თავის საკუთარს კანონებს ექვემდებარება და არა სხვას. ამაშია მთელი სიდიადე რუსთაველის გენიოსობისა*).

რუსთაველი კაცთა ცხოვრებას ათვალთვრებს და უკვირდება არა პატარა ჭურჭუტანიდგან, საიდგანაც მას შეუძლია დაინახოს კერძო ადამიანი, ან

* ილ. ჭავჭავაძე „კრიტიკული წერილები“, გვ. 86.

ქართველი, ან იმერელი, არამედ იმ უშველებელ სარკმლიდგან, საიდგანაც მთელი კაცობრიობას თვალს ავლებს მისს სრულს სიგრძე-სივანესა და სიღრმე-სიმაღლეზე. მაგრამ ეს სრულებით იმას კი არ ნიშნავს, ვითომც შოთა ჰქმნიდეს მხოლოდ განყენებულ, უხორც-ფერო, უნიადაგო, კოსმოპოლიტურ ტიპებს, ისეთს ტიპებს, რომლებსაც — ბელინსკი «нез-паспортные бродяги въ человѣческомъ родѣ»-ს უძახის. სრულებით არა. რუსთაველი ქმნის კაცად-კაცადს ტიპს ეთნოგრაფიულ და ისტორიულ ნიადაგზე. მისი გმირები ქართულ ნიადაგზედ არიან აღმოცენებულნი; ისინი ქართულ სულიერ და ისტორიულ თვისება-ვისრების განხორციელებანი არიან. შოთამ ეროვნული სამკაულით მოჰკაზმა და ეროვნული სიფერადით შეჰფერა თვისი გმირები..

ყოველივე ხელოვანი მწერალი შვილია თვისის ერისა და ეპოქისა.

რუსთაველი და მისი თხზულებაც ეროვნულ ნიადაგზე არიან წარმოშობილნი. შოთას გმირები მარტო ნაოცნებნი არ არიან, ისინი არიან ნამდვილი ცხოველი არსებანი. „ვეფ. ტყ.“ გმირები ერთსა და იმავე დროს ქართველებიც არიან და საზოგადო, მსოფლიო, ტიპებიც სწორედ ისე, ზოგორც შექსპირის იულიოს კეისარი, ანუ კორიოლანუსი თუმცა მსოფლიო ტიპები არიან, მაგრამ იმავე დროს ყველაზე უმაღლესი რომაელებიც. ტიპოთე ათონელი ბერძენია, ჰენრიხი — ინგლისელი, მაგრამ ისინი ამავე დროს კაცად-კაცური, მსოფლიო ტიპებიც არიან.

იდეალური დასურათება კაცის პიროვნებისა არ არის უბრალო დასახება — გაპიროვნება სათნოებისა, სიკეთისა და ბიწიერება — მანკიერებისა; აგრეთვე ტიპიური დახატვა პიროვნებისა არ არის მექანიკური შეერთება ხასიათის არსებითი ხაზებისა და თვისებებისა. როგორც იდეალური, ისე ტიპიური გამოსახვა არის დასურათ-ხატება ცოცხალი კაცის პიროვნებისა. როგორც ყოველივე ნამდვილ პიროვნებას, ხელოვნებით ტიპს უნდა ჰქონდეს შემდეგი თვისებები: ა) თვისებები კაცად-კაცური, ზოგადი; ბ) თვისებები ეროვნული, წოდებრივი და ბოლოს პირადი. მხოლოდ ასეთი თვისებით შექმნილ-შეზავებული ტიპი არის სრული და მსოფლიოც. მაგალითად, როდესაც ვუკვირდებით გოგოლის პლიუშკინის დასურათხატებას, ჩვენ ვხედავთ მასში თავდაპირველად კაცს, მერე — რუსს, შემამულეს ბატონყმობის დროისას, და ამავე დროს მასში ჩვენ ვხედავთ სწორედ პლიუშკინს. ამნაირად პლიუშკინი მსოფლიო ტიპია, ცოცხალ ინდივიდუალურ პიროვნებაში გამოსახული. მას ჩვენ არ ურევთ არც პუშკინის «Скупой Рыцарь»-ს და არც სხვა ძუნწების ტიპებს. — როგორ ხდება პროცესი ტიპის შექმნისა? — როცა ხელოვანი მწერალი ქმნის ტიპიურ სახეს, მაშინ ის განსაკუთრებულ

ყურადღებას აქცევს ადამიანის რომელიმე ყველაფის ძირითად სულიერ თვისებებს და ცოცხლად და ნათლად ხატავს მათ; ამავე დროს, მწერალი, შეძლებისა და გვარად, უყურადღებოდ სტოვებს წვრილმან ინდივიდუალურ ხაზებს და თვისებებს. ამ წვრილმან თვისებებში ის აღნიშნავს მხოლოდ იმისთანებს, რომლებიც აცხოველებს, აპიროვნებს და განსაზღვრულ ინდივიდუალურ ხასიათს აძლევს სახეს.

ასეთი შექმნა ზოგადი ტიპიური სახისა არსებითად განსხვავდება იმისთანა შემოქმედებისაგან, რომელსაც „პორტრეტისტობას“ უძახიან. პორტრეტისტობა ნიჭ-ნაკლულე ვანობის ნიშნია. ის უფრო ოსტატობაა და არა ხელოვნება... რით არის უკვდავი და მუდამ ცოცხალი სახე ტარიელისა, ავთანდილისა, ნესტანისა და თინათინისა? იმიოთ, რომ შოთამ ზოგადი, კაცად-კაცადი ტიპებს ქართული ფერ-ხორცი მისცა, — ქართული მასალით შეიზავა. ჯერ-ჯერობით მხოლოდ საქართველოში აქვს „ვეფხვის ტყაოსანი“ და მის ავტორს მოხვეჭილი საშვილის-შვილო და დაუქნობელი პატივ-სიყვარული. მაგრამ ჩვენ ღრმად დარწმუნებული ვართ, „ვეფხვის ტყაოსანი“ მსოფლიო სიყვარულს და დიდებასაც დაიმსახურებდა, რომ იყოს ღირსეულად გადათარგმნილი ფრანგულ, გერმანულ, ინგლისურ და სხვა ენებზე. მაშინ ექვს გარეშეა, ჩვენთან ერთად მსოფლიო ლიტერატურის სამსჯავრო საქვეყნოდ აღიარება შოთას მსოფლიო გენიოსად, ქართველების ჰომეროსად, შექსპირად. მაშინ ჩვენ შევხედო, როგორც ეროვნებაზე, უფრო ნათელი და სწორი შეხედულობა ექნებათ ევროპელებს; მაშინ მეტს ყურადღებას მიაქცევდნენ ჩვენს წარსულს, რადგანაც „ვეფ. ტყაოსანი“ — ეს კაცობრიობის გენიოსობის ნაწარმოების ერთი მარგალიტთაგანი — „შექმნილია საქართველოს მხურვალე ცის ზეგავლენა — შთაგონებით და ქართულ გულის სიყვარულით“.*)

ცოტა რამ „ვეფხვის ტყაოსნის“ უსიხლო-გიურ მხარეზე.

ჩვენ არც ღონე შეგვწევს და შორსაც წავიყვანს, რომ მოკლე მიმოხილვაში დავწვილებით და შესაფერად შეუდგეთ „ვეფ. ტყაოსანში“ გაბნეულ ღრმა ფსიხოლოგიურ მომენტების განმარტებას. ამას ვრცელი მონოგრაფია დასჭირდება. ჩვენ ავიღებთ მხოლოდ ერთ-ორ ფაქტს, რომელშიაც ნათლად გამოსჭვივის შოთას შეუდარებელი სულთამხილაობა, ღრმა ცოდნა ადამიანის გულისა და გენიოსური კალმის მოსმა. სხვათა შორის, ასეთია ტარიელის სიყვარულის ორი, თითქოს უმნიშვნელო, მომენტის აღნიშნავ. ანალიზი ამ სიყვარულისა, მისი თვისებისა, გამოსახულობისა და მიმდინარეობისა შესანიშნავის ოსტატობით და არტისტულად აქვს ურსთავე-

*) „Грузія и Армения“ მურავიოვისა, გვ. 216.

ტყვილად კი არ გვამცნო მან „გრძელი სიტყვა მოკლედ ითქმის, შიირია ამათ კარგია“!

ერთის სიტყვით, რუსთაველი საოცარი მართლმხედველია ადამიანის სულისა.

იპ. ვართაგავა.

ნუსკალ ხანი

ისტორიული მოთხრობა.

(გუძღენი ძმებს კოტეს და მიტროს).

(გვარძელება)

— შვე კახეთის მეფის ლევანის ჯავრი მჭირს, განაგრძო ავარიის ბძანებელმა მცირე დაფიქრების შემდეგ, — ძალიან თავ გასულია და უნდა შევეუვეცო ფრთები... თქვენ უნდა მომცეთ თავისუფალი გზა თუშეთზე, რომ შემედლოს ამ მხრივ კახეთზე დაცემა. თქვენ არ უნდა მიემხროთ ლევანს, არც ერთ კახეთზე სათარეშოდ გამოსულ დაღესტნელს არა უნდარა ევნოვს თქვენგან. ეს არის ჩემი მოთხოვნილება. ჩემ მხრივ აღგიტქვამთ თქვენ თავისუფლების და ავლადიდების სრულ ხელშეუხებლობას... თუ თანახმას გახდებით, დაასრულა ნუსკალმა, — რომ თქვენ ერთგულობაზე რაიმე ეჭვი არა მქონდეს-რა, ჩემ ჯარისათვის სურსათი უნდა გამოიღოთ: კომლზე თითო ცხვარი და თითო კოდი პური. ჩვენი ადათის ძალით, ღიმილით დაუმატა ხანმა, — „... ქალი მომეციოთ ქალწული ცოლად საკადრი ჩემია“.)

ვერ აგიწერ, მკითხველო, თუ როგორ მოჰხვდა ბოლო სიტყვები ამ ოთხ თუშს.. ეს იყო შხამიანი ისარი ნატყორცნი შიგ უიმისოდაც დაკოდილ გულში!.. კარგა ხანს იდგნენ ზარ დაცემულები და ვერა მოეხერხებინათ რა სათქმელად.

— რას დაღონდით, გესლიანათ ჰკითხა ნუსკალმა, ნუ თუ ისე გედნელებათ ჩემთვის ერთი თუშის გოგოს მოყვანა?...

— ეგ ისეთი სირცხვილი დაგვადე თავს, ხანო, აღელვებულის ხმით წარმოსთქვა ანთამ, რომ არამც თუ ასრულება, არამედ საფიქრებლადაც-კი საზარია.

— ჩემი მოთხოვნილება ესაა და როგორც გემჯობინებათ, ისე გარდასწყვიტეთ. თუ თანახმას იქნებით, ხვალ საღამოზე შენ უნდა მოხვიდე ჩემთან ამანათად. ჩემთან იქნები, სანამ თქვენი ხალხი ყოველ დაპირებას აასრულებს. სხვას არავის არ მივიღებ და, იცოდეთ, თუ ხვალ არ მოხვალ, ჩემი

მრისხანე ხმალი ისევ ამოვა ქარქაშიდან თქვენი სისხლის სანთხვედა!...

— მე მოვალ ხვალ, — უთხრა ანთამ, რა აიწია თავი და შეჰხედა ხანს და ამ დროს მოქუშული სახე როგორღაც გაუბრწყინდა მოხუცს. თვლებში ელოვამ გაჰკრა.

განცვიფრებით შეჰხედეს ანთას ამხანაგებმა: ვერ აფხსნათ და ვერც მიმხედარიყვნენ თუ რას ჩაღიროდა პატივცემული წარმომადგენელი და რასა ნიშნავდა მისი სიტყვები.

— ხვალ მე უეჭველად აქ ვიქნები და დანარჩენ დროს რამდენ დროს გვაძლევ? ჰკითხა ნუსკალს ანთამ.

— სამი დღე საკმარისია.

— სამ დღეს ვერ მოასწრობენ, უთხრა ანთამ, — მეტი წილი ხალხისა გახიზნულია მთებში, ციხესიმაგრეებში; შიშიანობის გამო ცხვარიც შორს არის გარეკლი.

— მაშ რამდენი დღე დაგჭირდებათ?

— ერთი კვირა მაინც საჭიროა.

— კარგი, სთქვა ნუსკალმა, — მოგცემთ ერთ კვირას, მხოლოდ ქალწულს ხვალ თუ შენ ვერ მოიყვან, ხვალ ზეით უეჭველად აქ უნდა იყოს. ეხლა შეგიძლიანთ წახვიდეთ, დაასრულა ავარიის ბძანებელმა, — და ვიმეორებ, თუ სიტყვას გადახველით და ყველაფერი არ აასრულებთ, ისევ ამოვა ქარქაშიდან ჩემი ხმალი, მაშინ თუშის სახელი მოისპობა ამ თქვენ არე მარეს..

თუშები გავიდნენ ხანის კარავიდან.

VII

გათენდა მეორე დილა. ამღვრეული ღრუბლები ნაბდებად გადარეულიყვნენ თუშეთს და ცრემლებად იფრქვეოდნენ. მთის მწვერვალოები გახვეულიყვნენ ნისლში და მიმალულიყვნენ, თითქო არ უნდოდათ ემზირნათ ქვეყნის უბედურობითვის...

მირგველის ველი აივსო ხალხით. დიდს თუ პატარას აქ მოეყარა თავი და მოუთმენლად ელოდნენ ნუსკალთან გაგზავნილ კაცების მოსვლას. აჰა გამოჩნდნენ. ხალხი აიშალა. მოვიდნენ. წარმომადგენლები დასხდნენ და ხალხიც გარს შემოვრტყა. ისეთი სიჩუმე ჩამოვარდა, რომ გარკვევით ისმოდა ფოთლების შრიალი და ხევის უფრსკულიდან პირიქით თუშეთის ალაზნის ხუილი.

ბუქურაული.

(შემდეგი იქნება)

რედაქტორ-გამომცემელი: პეტრე სურგულაძე.

*) თუშური ლექსი.